

Çukurova Yöresi Hikâyelerinde ve Âşıkların Şiirlerinde Kanaatkârlık

The Austerity in the Stories of Çukurova Region and in the Poems of the Region's Minstrels

Halil İbrahim Topalak¹

Öz

Yıllarca göçerevli Türkmenlere ev sahipliği yapmış olan Çukurova, gerek âşıklık geleneği gerekse de hikâyecilik geleneği açısından oldukça zengin bir yerdir. Tüm Türk dünyası tarafından bilinen ve sevilen Karacaoğlan ve Türkiye Türkleri tarafından tanınan Dadaloğlu ve Âşık Feymânî gibi birçok yetiştirmesi âşıklık geleneğinin güçlü olduğunu göstermektedir. Aynı şekilde yukarı Çukurova'da yer alan Düziçi'nde yirmi yedi hikâyenin anlatılması ise yörede hikâyecilik geleneğinin güçlü olduğuna işaret etmektedir. Çukurova'nın folklor açısından zengin olduğu; yörede yerli ve yabancı birçok bilim insanının, araştırmacının, folklor sevdalısı kişilerin araştırma ve derleme faaliyetlerinde bulunmalarından da anlaşılmaktadır. Gerek âşıkların şiirlerinde gerekse de Çukurova'da anlatılan hikâyelerde Türklere ait birçok güzel haslet yer almaktadır ki bunlardan biri de kanaatkârlıktır. Yapılan çalışmalar, yöre Türkmenlerinin oldukça kanaatkâr olduğunu ortaya koymaktadır. Haliyle yöre Türkmenlerinin gerçek yaşamdaki kanaatkârlığı ile edebi ürünlerindeki kanaatkârlığının büyük oranda birbiriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Bu çalışmada, Türklerin önemli bir değeri olan kanaatkârlığın, mikro düzeyde de olsa Çukurova âşıklarının şiirlerinde ve yörede anlatılan hikâyelerdeki yansımalarının izleri sürülmüştür. Yapılan çalışma, ele aldığımız mezkûr iki gelenekte de canlı bir kanaatkârlığın olduğunu göstermiştir. Günümüz dünyası, kitlesel tüketim toplumdur. Ülkemiz de haliyle aynı kategorinin içinde yer almaktadır. Kanaatimizce bu duruma dur demek, bir nebze olsa da ket vurmak hepimizin bir görevidir. Biz gerek halk hikâyelerinde gerekse de âşıkların şiirlerinde bu hasletlerin olduğuna ve bunların gün yüzüne çıkarılması gerektiğine inanmaktayız.

Anahtar Kelimeler: Göçerevli Türkler, Âşık, Halk hikâyeleri, Çukurova, Kanaatkârlık.

Abstract

Having hosted nomadic Turkmens for many years, Çukurova is a very rich place in terms of both the tradition of minstrelsy and storytelling. Having raised so many Minstrels, such as Karacaoğlan, who is known and loved by the entire Turkish world, and Dadaloğlu and Âşık Feymânî, who are known by the Turks of Turkey, show that the tradition of minstrelsy is strong. Similarly, the fact that twenty-seven stories are told in Düziçi, located in upper Çukurova, indicates that the tradition of storytelling is strong in the region. The fact that Çukurova is rich in terms of folklore is also understood from the research and compilation activities of many local and foreign scientists, researchers, and folklore lovers in the region. There are many beautiful characteristics of the Turks in both the poem of minstrels and in the stories told in Çukurova, one of which is austerity. Studies have shown that the Turkmens of the region are quite austerity. Naturally, it is seen that the real life austerity of the Turkmens of the region and the austerity in their literary works are largely compatible with each other. In this study, the reflections of austerity which is an important value of the Turks, in the poems of the Çukurova minstrel and in the stories told in the region, albeit at a micro level, were traced. The study conducted showed that there is a lively austerity in both afore mentioned traditions we examined. Today's world is a mass consumer society. Our country is naturally included in the same category. In our opinion, it is our duty to stop this situation, to hinder it even to some extent. We believe that these traits exist in both folk tales and in the poems of minstrels and that they should be brought to light.

Keywords: Nomadic Turks, Minstrel, Folk tales, Çukurova, Austerity.

JEL Codes: M30, M31, M37.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

Submitted: 10 / 10 / 2024

Accepted: 26 / 01 / 2025

¹Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Osmaniye, Türkiye, ibocemil_17@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-9960-946X.

Giriş

Konuya giriş yapmadan önce bilinmesi gereken birkaç hususu belirtmekte fayda var. Bu çalışmadan önce “Seyyahların Gözünden Türklerde Kanaatkârlık” adlı bir çalışma yapılmıştır (Topalak ve Gökşen, 2024: 437-454). Mezkûr çalışmada tarihten günümüze Türklerdeki kanaatkârlığı ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ancak çalışmanın konusu kapsamında Türk kanaatkârlığının Türk folkloruna yansımalarına yer verilmemişti. Bu çalışmada eksikliği düşünülen bu konu ele alınmaya çalışılmıştır. Ancak bir sıkıntıyla karşılaşmıştır. Türk folkloru çok geniş bir saha olduğu için çalışma sahası sınırlandırmak zorunda kalınmıştır. Bu yüzden çalışma sahası olarak Çukurova seçilmiştir. Çukurova'nın seçilmesinde ise iki temel etken olmuştur: Birincisi Çukurova'nın gerek âşıklık gerekse hikâyecilik geleneği açısından oldukça zengin olmasıdır. İkinci etken ise yörenin yıllarca göçerevli Türkmenlere ev sahipliği yapması olmuştur. Yöre sakinleri daha düne kadar (1865) göçerevli bir yaşam sürmekteydi. Bu oldukça önemlidir. Çünkü Orta Asya'dan getirdikleri kültürel özelliklerini oldukça iyi korumuşlardır. Ancak burada bir başka sorunla daha karşılaşmıştır. Çukurova folklorunun da oldukça geniş yelpazeli olduğu fark edilmiş ve çalışmanın hacimsel sınırlılığını aşacağından dolayı bir sınırlamaya daha gidilmek zorunda kalınmıştır. Biraz önce de belirtildiği gibi Çukurova'da gerek âşıklık gerekse hikâyecilik geleneği oldukça zenginlik arz etmektedir. Âşık geleneği bakımından zengindir, çünkü Çukurova; Karacaoğlan, Dadaloğlu gibi güçlü âşıklar yetiştirmiş; Âşık Feymânî gibi büyük âşıklar yetiştirmeye de devam etmektedir. Haliyle yörenin, âşıklık geleneği açısından oldukça velut bir yer olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu denli güçlü bir âşıklık geleneğine sahip olan yöre; halk hikâyeleri bakımından da oldukça zengindir. Öyle ki Yukarı Çukurova'da yer alan Düziçi'nde, tek bir ilçede dahi yirmi yedi adet hikâyeli türkünün anlatılması (Atılğan, 2019: 253) yörenin halk hikâyeleri açısından ne denli zengin olduğunu gösterir niteliktedir. Bundan maada aşağıda da kısmen örnekleri verileceği üzere yöreden birçok hikâye derlenmiştir. Aynı şekilde birçok âşık hakkında çalışma yapılmıştır. Hatta bazı âşıklar kendi kitaplarını dahi çıkarmışlardır. Dolayısıyla önümüzde oldukça zengin bir malzeme yığını hâsıl olmuştur. Bu malzemeler ise süzgeçten geçirilerek bir kısmı ele alınan bu çalışmayla doğrudan ilintili olmadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Bu kısa açıklamalardan sonra kanaatkârlığın tanımını yapmakta fayda var. Kanaatkârlık “Az şeyle, elinde bulunanla yetinmesini bilen, yetingen” (Püsküllüoğlu, 2004: 717) anlamları taşımaktadır.

Kuzeyinde Toros dağları, güneyinde Akdeniz, doğusunda Gâvurdağları, batısında Sarıçam Tepeleri ile çevrili olan Çukurova (Atılğan, 2007: 179) ve yöresi yıllarca Türkmenlere ev sahipliği yapmış bir coğrafyadır. Yörenin iklimi elverişli olduğu için göçerevli Türkmenler, kışları Çukurova'yı kışlak olarak kullanmışlar; yazları ise Toros dağları, Uzun Yayla, Binboğa, Geben, Hoğdu gibi yaylalara çıkmışlardır. Uzun süre bu yaşamı devam ettirmişlerdir. 1865 yılındaki zorunlu iskânla birlikte yerleşik yaşama geçmişlerdir (Johansen, 2005: 133). Her ne kadar 1865 yılında zorunlu göçe tabi tutulup yerleşik yaşama geçseler de bu yaşam tarzını 1950'li yıllara kadar devam ettirdiklerini o yıllarda yazları yaylaya çıkmalarından ötürü Kozan Ovası'nda tek bir kişinin kalmamasından da anlayabiliyoruz (Atılğan, 2007: 179). Haliyle yöre Türkmenleri, çok geç yerleşik yaşama geçtiğinden dolayı birçok kültürel unsurlarını korumayı da başarmışlardır. Korumayı başardıkları unsurlardan biri de kanaatkârlıktır. Yöre halkı gerek iskândan önce gerekse de iskândan sonra birçok zorluklara maruz kalsa da kanaat etmesini bilmişlerdir. Örneğin Kurtuluş Savaşı. Ceyhan'ın düşman işgalinden kurtuluşu için yazılan *Altı Ocak* adlı şiirde yöre ahalisinin tüm yoksunluklara, güçlüklerle, zorluklara karşın kanaat edip mücadeleden bir an bile vazgeçmedikleri, tüm olumsuzluklara göğüs gerdikleri şu dizelerle dile getirilmiştir:

“Ne gece dediler ne uykusuzluk

Ne açlık bildiler ne de susuzluk

Ne karamsar oldu ne umutsuzluk

Daim ufuklara baktı Ceyhanlı” (Atılğan, 2002: 137).

Yöre ahali sadece Kurtuluş Savaşı yıllarında kanaatkâr olmamıştır. Yörede yapılan araştırmalar yöre ahalisinin başka zamanlarda da kanaatkâr olduğunu göstermektedir. Örneğin Çukurova Türkmenlerinden Boynuinceli aşireti, bir zamanlar çeşitli sıkıntılar yaşamıştır. Bu oymaktan bir yaşlı kişi; kendi aşiretinin yaşanan onca zorluklara, sıkıntılara karşın ne denli kanaatkâr olduğunu “Eskiden aşiretimiz bu kadar kanaatkâr imiş” sözleriyle dile getirmiştir (Yalman, 1993: 214). Avşar Türkmen aşireti de keza aynıdır. Çukurova, Kayseri, Kahramanmaraş yöresindeki Avşarlar; 1865'te gerçekleşen zorunlu iskân sonucu yerleşik yaşama geçmelerine karşın bu yaşama alışmamışlardır. Bu yüzden bu Avşarlarda mal-mülk edinme, büyük arsalarla düşkünlük görülmemektedir (Özdemir, 1985: 27). Bir göçerevli Türkmen'in yerleşik hayata geçmesi zaten bunların yoksullaşmasının muhtemel sonuçlarından biriydi ve bu, tüm göçerevli topluluklar için geçerlidir (Khazanov, 2015: 179). Bu örnekleri çoğaltmamız elbette mümkündür. Nitekim yörede söylenen atasözlerine bile bu durum sirayet etmiştir: “Bol yılda dar gez; dar yılda bol gez” (Yalman, 1993: 147), “Azıcık aşım kaygısız başım” (Eyuboğlu ve Kemal, 2017: 247), “İşten artmaz dişten artar” (Atılğan, 2019: 229). Sadece yörede söylenen atasözlerinde değil, ulusal olan atasözlerinde de kanaatkârlık açıkça yer almaktadır: “Aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz” (Püsküllüoğlu, 2004: 36), “Az tamah çok ziyan getirir” (Püsküllüoğlu, 2004: 37) bunlardan sadece birkaçıdır.

Yöre Türkmenlerinin 1865'te zorla iskâna tabi tutulduğu yukarıda belirtilmişti. Ondan önce yüzlerce yıl göçerevli yaşam sürmüşlerdi. Osmanlı, yer yer iskân etmeye çalışsa da ilk fırsatta eski yaşam tarzlarına geçmişti (Orhonlu, 1987). Göçerevli yaşam, yöre Türkmenlerinin nerdeyse tamamının asli yaşam biçimiydi. Göçebelik ise sanıldığı gibi gelişigüzel dolaşmak değildir. Sanıldığı aksine göçebelere her topluluğun yaz ve kış için kendine has konaklama mekânları ve göç yolları bulunmaktadır. Hiçbir topluluk komşusunun yolunu kullanmazdı ve yüzyıllar süresince düzenli olarak aynı bölgelere giden göçebeler elbette kıtalararası yolculuklara başka halklardan daha yatkındırlar (Roux, 2017: 25; D'ohsson, 2023: 22). Göçerevli yaşamın yöre Türkmenlerinin kanaatkâr olmasında az veya çok payı olup olmadığı hakkında bir soru sorulabilir. Bu konuda bazı araştırmacıların bazı görüşleri bulunmaktadır. Bizanslı tarihçi Maurikios'a (582-602) göre göçerevli Türkler her türlü iklim şartlarına ve başka mahrumiyetlere katlanırlar (Chaliand, 2001: 73). Göçebeler, tamamen elzem olduğunda kısa bir müddet et, süt ve hayvansal gıdalarla yaşayabilirdi. Daha uzun dönemler için ise beslenmeleri köklerden, meyve yemişlerinden ve bitkilerden temin edilebilirdi (Crossley, 2022: 36). Göçerevli Türkler, elinde yiyecek ve içecek bir şey bulamadığında açlığını teskin etmek amacıyla atının bir miktar kanını içmekteydi (Chaliand, 2001: 25). Öyle ki atları bile kanaatkârdı. Örneğin, Kırgız atları; yemeden, içmeden ve de mola vermeden uzun bir süre gidebilmektedir (Burnaby, 2021: 101). Aktarılan bu bilgiler sorduğumuz soruyu cevaplar nitelikte olduğunu düşünüyoruz. Göçerevli yaşam, Türkleri ister istemez az veya çok kanaatkâr yapmıştır ki göçerevli yaşam sürmüş Çukurova Türkmenleri de bunlara dâhildir.

Yöre Türkmenlerinin ataları olan Orta Asya göçerevli Türklerinin (Hunlar, Göktürkler vd.) de aynı şekilde az veya çok kanaatkâr bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, efsanevi Oğuz Kağan, halkına hep göçerevli bir yaşam sürmesini; süt, yoğurt ve kimranların azalmamasını tavsiye etmekte ve "başka da bir şey istemeyin" şeklinde hitap etmekteydi (Khazanov, 2015: 179). Oğuz Kağan'a atfedilen bu sözler, göçerevli bir yaşam süren Hunların zihni yapısını açıkça göstermektedir. Bu zihni yapıya göre göçerevli bir Türk için sürülerinin peşinde yazlık-kışlık bir yaşam sürmek ve gıda malzemesi olarak da süt ve süt ürünleri tedarik etmek yeterliydi. Başka bir şeye gerek yoktu. Gerçekten de Hunlar özellikle et ve sütle beslenmişlerdi (Chaliand, 2001: 54; Otkan, 2018: 74). Keza Avrupa Hunları da kanaatkârdı. Avrupa Hunları; küçük yaşlardan itibaren soğuğa, açlığa ve susuzluğa alıştırlardı. Zorluklara karşı doğuştan dayanıklıydılar (Klyashorniy, 2018: 51). Aynı özellik Göktürklerde de görülmektedir. Göktürkler zamanında bozkırda müthiş bir açlık baş göstermişti. Öyle ki halk tahıl yerine toz haline getirilmiş kemikleri kullanmak mecburiyetinde kalmışlardı (Klyashorniy, 2018: 126). Osmanlı Türklerinin de oldukça kanaatkâr olduğunu yıllarca Türklerin arasında kalmış, özellikle Türk müziği üzerine önemli çalışmaları bulunan Albertus Bobovius (Ali Ufki Bey) un "Türkler çok kanaatkârdır ve fazla yemek seçmez" şeklindeki sözlerinden anlıyoruz (Albertus Bobovius (Ali Ufki Bey), 2004: 43). Aynı coğrafyanın çocukları olan ve Türklerle hemen hemen aynı yaşam biçimine sahip Moğolların da benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

Moğollar, bulduklarında karınlarını iyice doyurmakla birlikte, bulamadıkları zaman ise açlığa karşı kolayca dayanabiliyorlardı (Chaliand, 2001: 136). Az yiyen, sağlam, küçük yaştan itibaren ata binmeye alışmış Cengiz Han'ın askeri, iklim şartlarına da oldukça dayanıklıydı (Chaliand, 2001: 108). Tüm bu açıklamalardan hareketle göçerevli Türklerin kanaatkâr bir yapıya sahip olmasında mezkûr yaşam biçiminin bir payı olup olmadığı haklı olarak sorgulanabilir. Bilim insanlarının araştırmaları ve dönemin tarihçilerinin notlarına bakıldığında göçerevli yaşam tarzının Türklerin kanaatkâr olmasında belli bir payı varmış gibi görünmektedir. Zira Orta Asya'da aşırı soğuklardan veya başka nedenlerden dolayı bir anda hayvanlar ölebilirdi. Bu yüzden zengin olan göçerevli biri, bu ani ölümlerden dolayı bir anda en fakir konuma düşebilirdi (Burnaby, 2021: 101). Örneğin M.Ö. 72 yılında aşırı kar yağışı ve düşman saldırıları hasebiyle Hunlar çok ağır zayıat vermişti. Her on Hun'dan üçü hayatını kaybetmiş, her on hayvandan ise beşi telef olmuştu. Bu felaketten tam dört yıl sonraki felakette ise insanların % 60 veya 70'i hayatını kaybetmiş, hayvanların ise % 60 ya da 70'i telef olmuştu (Khazanov, 2015: 166). Görüleceği üzere göçerevli yaşam çok zor ve bir o kadar da kırılğan bir yapıya sahiptir. Bir anda her şeyini kaybetme riski bulunmaktadır. Bu durum ise göçerevli Türkmenlerinin üzerinde belli mikyasta etkisi olduğunu düşündürmektedir.

1. Çukurova Yöresi Âşıkların Eserlerinde Kanaatkârlık

Yukarıda, Çukurova'nın âşıklık geleneği açısından zengin olduğu dile getirilmiştir. Âşık Mustafa Kurbanoğlu'na göre âşık, "Halkın duygu ve düşüncelerini kendi duygu ve düşünceleriyle harmanlayıp bunları müzikal bir üslupla halka sunan kişidir." (Gökşen, 2019: 29). Bu tanımdan âşıkların halkın duygu ve düşüncelerine tercüman olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şey, Çukurova yöresi âşıkları için de geçerlidir. Nitekim yörenin âşıkları ise şiirlerinde/türkülerinde Çukurova gerçeğine tanıklık etmişlerdir. Çukurova insanının yaşam macerası bu eserlere konu edilmiştir. Bunların eserlerinde yöre insanının içinde bulunduğu durum, her çeşit duygularıyla dile getirilmiştir (Artun, 1996: 129-130). Dolayısıyla yöre âşıklarının şiirlerinde ele aldığımız kanaatkârlığın bulunmasından daha doğal bir şey olamaz. Nitekim yörede birçok âşık buna temas etmiştir ki aşağıda bunun örnekleri verilmiştir.

Türk dünyasının kalbinde taht kurmuş Karacaoğlan (Aliyeva, 1999: 48), Allah'ın verdiği razıdır. Fazlasında gözü yoktur. Bir türküsünde bunu şu şekilde dile getirmiştir:

“Karac’oğlan Hakk’a yalvar

Verdiğine razı ol var” (Aray, 2010: 321).

Allah'ın verdiği razı olan Karacaoğlan bir başka türküsünde ise dünya malına meyletmediğini şu dizelerle dile getirmiştir:

“Nitmeli şu dünyanın ziynetin

Akıbeti ölüm olduktan kerî?” (Reinhard, 1965: 392).

Karacaoğlan bu dizelerde ölümlü dünyada dünya malına meyletmenin gereksiz bir davranış olduğunu açıkça beyan etmiştir. Karacaoğlan başka bir türküsünde de aynı düşünceyi tekrarlamaktadır: “Dünya malı görünmüyor gözüme” (Sakaoğlu, 2012: 384). Gerçekten de Karacaoğlan'ın dünya malına meyletmediğini öldüğünde elinde sadece bir sazı olmasından anlaşılmaktadır (Kılıç, 2015: 12-13). Zaten bunu bir türküsünde de dile getirmiştir: Üç derdinden biri yoksulluktur (Eyuboğlu ve Kemal, 2017: 101; Sakaoğlu, 2012: 507). Tüm bu yoksunluğa rağmen Karacaoğlan'ın isyan etmediğini “Yaradan Mevla'ma şükür” (Sakaoğlu, 2012: 613) şeklindeki dizesinden anlayabiliyoruz.

Yörenin önemli âşığı Dadaloğlu da ele aldığımız konu hakkında oldukça önemli diyebileceğimiz örnekler sunmaktadır. Bunu ise bazı şiirlerinde/türkülerinde görmek mümkündür. Özellikle de aşağıda vereceğimiz ilk örnek bu bağlamda önemlidir.

“Türkmen’e bir at, yayla, bir davar ile

Ala dilber, soğuk su, mor çemenler gerek” (Özdemir, 1985: 284; Yalman, 1993: 122; Yalman, 1977: 71).

Kanaatimizce bu dizeler, Göçerevli Türkmenlerin kanaatkârlığını en güzel şekilde özetler niteliktedir. Dadaloğlu'nun bu dizelerinde bir Türkmen'in şu fani dünyada bir at, yazları konacağı çimenli ve soğuk suyu olan bir yayla, bir davar, bir eşten başka bir şeye ihtiyacı olmadığı, pek fazla bir şey istemediği görülmektedir. Daha da özetleyecek olursak gıda maddesi için bir davar, yanında bir eş, bineceği bir at, konacağı bir yayla bir Türkmen'e kâfi gelmektedir. Burada dikkatimizi çeken bir husus ise sayısı yüzleri, binleri bulan sürü istenmemesi, sadece bir tane küçükbaş hayvanın dahi kendilerine yeterli geleceğinin; bundan başka birkaç veya onlarca sevgili yerine bir tane sevgilinin kendilerine yeterli olduğunun dillendirilmesidir. Bu oldukça önemlidir. Çünkü dünyada birkaç nesne gibi çok az bir şey dışında bir şey istenmediği bir yana bu istenen nesnelerin de onlarca değil, birer taneyle sınırlandırılması dikkat çeken bir ayrıntıdır. Dadaloğlu, bu dizeleriyle bir bakıma göçerevli Türkmenlerin dünyadan beklentilerinin genel bir panoramasını sunmuştur, diyebiliriz. Dadaloğlu, başka bir türküsünde ise bir erkeğin yanında sevdiğinin olmasının o erkek için her gün bir düğün, bayram olduğunu şu dizelerle dile getirmiştir:

“Yiğitin sevdiği yanınd’olana

Günde düğün, bayram etmiş gib’olur” (Özdemir, 1985: 306).

Burada Dadaloğlu, göçerevli Türkmen için artık ata, davara, yaylaya bile gerek kalmadığını; sadece bir dilberin bile kendisine kâfi geldiğini söyleyerek kanaatkârlığın sınırını iyice daraltmıştır. Gerçekten öyle miydi? Dadaloğlu'nun yaşadığı coğrafyada, Güney Anadolu Türkmenleri arasında, uzun süre saha çalışması yapan Ali Rıza Yalman'a kulak verirse öyle gibi görünüyor. A. R. Yalman, sahada göçerevli Türkmenlerin kanaatkârlığıyla ilgili oldukça önemli bilgiler derç etmiştir. Bir örnek vermek gerekirse Boynuinceli Türkmen aşireti arasında iken bu oymaktan bir kişiyle sohbeti esnasında bu kişinin bir sözüne yer vermiştir. Bu söz, göçerevli Türkmenlerin dünya görüşü ve zihniyetini yansıtmaları bakımından olduğu gibi vermeyi düşünüyoruz: “Bizler” diyor bu Türkmen kişisi “Eneksiz (sermayesiz, burada kadın anlamında) ineksiz, tüneksiz ve bineksiz (yatacak yer) duramayız.” (Yalman, 1993: 215). Alıntıladığımız bu cümleyi, Ali Rıza Yalman da çok önemsemiş olmalı ki koyu harflerle vermiştir. Bu cümleyi daha anlaşılır hale getirmek gerekirse yöre Türkmenlerinin dünyada istedikleri şunlardır: Kadın, inek, tavuk, mesken. Görüleceği üzere Türkmenler, bu dünyada çok fazla bir şeye ihtiyaç duymamaktadır. Yanında bir eşi, gıda için etinden sütünden faydalanacağı bir inek, tavuk ve yaşayacağı bir yer, göçerevli Türkmen'e yetmektedir. Bu sözler, hem Dadaloğlu'nu destekler mahiyettedir hem de yöre Türkmenlerinin oldukça kanaatkâr olduğunu gösterir niteliktedir. Nitekim Avşarlar ve Dadaloğlu hakkında önemli çalışması olan A. Z. Özdemir, göçerevli bir Avşar Türkmen'ine zaten at, davar, dilber ve mor çimenli yayla lazım olduğunu; bundan başkasına ihtiyacı olmadığını söylemektedir (Özdemir, 1985: 122).

Dadaloğlu, bir başka türküsünde ise şu fani dünyada sevdiği iki şey olduğunu, bundan başka bir şey istemediğini ise şu dizelerle dile getirmiştir. Dadaloğlu'nun bu dünyadaki sevdiği ve isteği ise sadece bir dilber ile bir attır.

“Şu yalan dünyaya geldim geleli

Severim kır atı, bir de güzeli

Değip on beşime kendim bileli

Severim kır atı bir de güzeli” (Özdemir, 1985: 121).

Güney Anadolu Türkmenleri arasında söylenen bir türküde de Dadaloğlu'nun dile getirdiği düşüncelerin benzerini görürüz. Yaylaya göç esnasında söylenen bu türküde yer alan

“Yaylanın pınarı bal; bana yeter

Arının yaptığı balı niderim” (Yalman, 1993: 194).

Şeklindeki dizelerde görüleceği üzere göçrevli bir Türkmen'in yayladan başka bir şey ihtiyacı olmadığı, yaylanın soğuk suyunu bal ile değiştireceği açıkça dile getirilmiştir. Sevgili için de aynı şey için geçerlidir. Bu ise başka bir türküde dile getirilmiştir. Hasan Dağı'na söylenen bir türküde geçen

“Bir yiğide bir yâr yeter

İki seven deli olmaz mı?” (Reinhard, 1965: 222).

Şeklindeki dizeler, Türk erkeğinin aşağıda göreceğimiz üzere bir kadınla yetindiğini başka kadına ihtiyacı olmadığını göstermektedir. Zaten Türkler genelde tek evlidir. Mesela göçrevli Kırgızlar buna sadece bir örnektir (Gahan, 2020: 50). Çukurova'nın en önemli iki âşığının dile getirdiği bu değeri (kanaatkârlığı) yörede yetişen diğer âşıklar da dile getirmişlerdir. Bunlardan biri, Âşık Feymânî mahlaslı Osman Taşkaya'dır.

Çukurova'nın ülke çapında bilinen ve sevilen âşığı Âşık Feymânî, dünya malında gözü olmadığını *Gözüm Yok* adlı şiirinde “Servette gözüm yok, malda gözüm yok” şeklinde dile getirmiştir. Feymânî, kendisinde olan bu hasleti başta oğlu Oğuzhan olmak üzere başka insanlara da tavsiye etmiştir. Feymânî, oğlu Oğuzhan'a söylediği on üç dördlükten oluşan bir şiirinde, oğluna birçok tavsiye de bulunduğu gibi kanaatkâr olmasını da “Dünya malı için boşa depinme” biçiminde tavsiye etmiştir (Âşık Feymânî, 2006: 158). Aynı hasleti başka insanlara da önermektedir. Çünkü bu dünyada insanın başına her şey gelebilir. Varlıkları yoksul duruma düşebilir. Bunun için de yoksulluğa her an hazır olmalıdır. Bundan başka aza kanaat etmeyen çoğu bulamaz. Çoğu bulmak için azla yetinmeyi şiar edinmek gerekmektedir.

“Alıştırma hep nefsin tokluğa,

İnsan gün gelir ki düşer yokluğa,

Sabretmeyen kavuşamaz çokluğa,

Ziyankârlık etme, azdan faydalan” (Âşık Feymânî, 2006: 64).

Feymânî, bir başka şiir kitabında (*Zamanı Geldi*) yine kanaatkârlığa yer yer değinmiş, kendisinin dünya malında gözü olmadığını, aza tamah ettiğini söylediği gibi yine yakınlarından başlayarak tüm insanlara tavsiye etmiştir (Âşık Feymânî, 2015: 93, 96). Bu durum ise hem Feymânî'nin kendisinin kanaatkâr olduğunu hem de bu hasleti başkalarına tavsiye ettiğini göstermektedir. Kendisinde olan ve başkasına tavsiye ettiği bu değer atalarından kendisine yadigar kaldığını, esasında bu özelliğin yüce Türk milletine ait olduğunu ise başka şiirlerinde dile getirmiştir.

Âşık Feymânî, Türk milletinin birçok güzel değerini dile getirdiği on dördlükten oluşan *İspatlı-Şahitli* adlı şiirinde Türk milletinin güzel bir değeri olarak kanaatkâr olmasını şu dizelerle dile getirmiştir:

“Ganimete mal demedik servetçe

Dünya nimetine doyağımız var” (Âşık Feymânî, 2015: 151).

Burada geçen “doyağımız” sözcüğü yöresel olarak söylenmiş olup “doymuşluğumuz” manasına gelen bir sözcüktür. Feymânî başka bir şiirinde ise mutluluğun sırrının ve vatan millet sevgisinin nişanesinin kanaatkâr olmaktan geçtiğini şöyle dile getirmiştir:

“Aza kanaatle olur bahtiyar

İşte budur, vatan-millet sevgisi” (Âşık Feymânî, 2015: 340).

Kanaatkârlık konusunu işleyen bir diğer âşık, Ceyhanlı Âşık Ferrahi'dir. Çukurova'nın önemli âşıklarından Âşık Ferrahi, hayatında maddi ve manevi birçok sıkıntı çekmesine ve de bunları şiirlerinin bazılarında dile getirmesine karşın yine de âşığın kanaatkâr bir yapıya sahip olduğunu görmekteyiz. *Benzersin* adlı şiirinin dördüncü dördlüğünün üçüncü dizesinde “Fakat yolsuz değil gözüm tok benim”, *Hak'ka Ayan Hatıralarım* adlı şiirinin beşinci dördlüğünde “Dünyanın malında gözüm yok kine” (Atılğan, 1997: 27, 134) şeklinde dizeleriyle dile getirmiştir. Dünya malına meylettirmeyen Ferrahi, bu davranışı başkalarına da tavsiye etmektedir. On dördlükten oluşan, zamanın bozulmasından ve insanların

yozaşmasından dem vurduğu *Dünya Hakkında* adlı şiirinde ise “Çok fazla istiyor beğenmez azı” (Atılğan, 1997: 34) diyerek bir bakıma günümüz insanının tamahkârlığını eleştirmiştir. Ferrahi, başka şiirlerinde aynı düşüncelerini yineler: *Oruç ve Namaz Destanı* adlı şiirinde “Çok fazla isteme şükreyle aza”, “Heves etme dünya bahçe bağına” (Atılğan, 1997: 81-82). Görüldüğü üzere Ferrahi, bu dizelerde de yine insanlara dünya malına çok fazla tevessül edilmemesi gerektiğini yinelemektedir.

Çukurova'nın önemli âşıklarından Âşık Dertli Kazım da kanaatkâr olan âşıklardandır. Bu husus, “Dertli Kazım der ki aç gözlü olma” (Atılğan, 2002: 162) ve *Beyaz Bez* adlı lirik şiirinde geçen şu dizelerden anlaşılmalıdır:

“Şu yalan dünyada malı istemem

Beş on metre beyaz bez yeter bana” (Atılğan, 2002: 62).

Bu dizeler; Dertli Kazım'ın dünya malında pek de gözü olmadığını, bu dünya malı için de çok çaba sarf etmeye gerek göremediğini, ölümlü dünyada açgözlü olmaya tevessül etmediğini göstermektedir. Yöredeki bir başka âşık ise yemek konusunda sadeliğe dikkat çekmiştir.

Çukurova'nın önemli âşıklarından ve yazarlarından İbrahim Karalı Davutluoğlu, şiirlerinde birçok konuya değindiği gibi dolaylı da olsa kanaatkârlığa değinmiştir. *Köylü ve Dağlar* adlı şiirinde kanaatkârlığa örnek olabilecek dizelerden birkaçına örnek vermek gerekirse şu dizeleri verebiliriz:

“Buğulanan sütlü çorba sana can

Bir sahan doldur da iç, bütün sağlık ondadır

(...)

Bir dürüm ekmek ile bir kaşık tereyağı

Dola ala yağlığa, sıkı bağla çarığı” (Kıralı Davutluoğlu, 2011: 72-73).

Davutluoğlu'nun bu dizelerinden yemek için fazla bir şey ihtiyacı olmadığını “sütlü çorba, ekmek arası tereyağı”ndan anlayabiliyoruz. Bu öğün listesi tam da bir göçerevli Türkmen'in (ki kendisi de zaten bir Türkmen'dir) öğününe benzemektedir. Hatta sütlü çorbayı en sağlıklı yemek olarak görmesi, öğün konusunda söylenecek bir söz bırakmamaktadır.

Gâvur Dağının (Osmaniye) âşıklarından Ali Köşker; şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla yokluk içinde büyümüş, zor şartlarda eğitim almış ve öğretmen olmuştur. Hayatı çeşitli sıkıntı ve yoksunluklarla geçen Köşker, yine de bu durumundan çok da şikâyetçi değildir. *Beni Bitirdi* adlı şiirinde bunu şöyle dile getirmiştir:

“Çalıştım her işte tırmak, dişimle

Beslenmedim kuru, yavan aşımıla” (Köşker, 2021: 51).

Köşker; başka şiirlerinde dünya malına çok fazla meyletmediğini, kul hakkına riayet ettiğini, haramda gözü olmadığını “Hiç esir olmadım dünya malına” (Köşker, 2021: 112), “Aç kalsak da başkasını sağmadık” (Köşker, 2021: 115) “Kimsenin malında yoktur gözümüz” (Köşker, 2021: 115) şeklinde dizeleriyle dile getirmiştir. Köşker, başka bir şiirinde ise günümüzde israfın ve savurganlığın hat safhada olduğunu ve bu davranıştan bir an önce vazgeçilmesi gerektiğini “Tutumluluk bilmiyoruz gardaşım” (Köşker, 2021: 88) şeklindeki dizeyle ortaya koymuştur.

Yörenin diğer bir âşığı ise hem kendisinin hem de eşinin kanaatkâr olduğuna değinmiştir. Osmaniye'nin Bahçe ilçesinin önde gelen âşıklarından Âşık Gaygılı (Ali Türk) nın, elli yıllık eşine yazdığı *Zekiye -1-* adlı şiirinde, eşiyile birlikte bazı zorluklara göğüs gerdiklerini ama yine de isyankâr olmadıklarını görüyoruz. Elli yıl boyunca yarı aç yarı tok günleri geçen Âşık Gaygılı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Soğan ekmek yedik şükür ederdik

Komşudan alırdık bulguru unu” (Türk, t.y.: 12).

Soğan ve ekmek yemelerine karşın buna rıza gösterip fazlası için sitemde bulunmaması, Âşık Gaygılı'nın ve eşinin kanaatkâr bir yapıya haiz olduğunu açıkça göstermektedir. Bunu *Zekiye-7-* adlı şiirinde geçen “Kuru yavan yedik çıkmadı sesin” (Türk, t.y.: 18) şeklindeki dizeden de anlayabiliyoruz. Gaygılı'nın kanaatkârlığa önem vermesine son bir örnek vermek gerekirse *Gibi* adlı nasihat tarzındaki şiirinde geçen “Bu dünya malına neden özenün ” (Türk, t.y.: 55) dizesini verebiliriz. Gaygılı, bu dizede dünya malına meyletmeye gerek olmadığını fazla söze gerek kalmadan kısaca özetlemiştir.

Dünyadan pek fazla bir beklenti içinde olamayan bir diğer âşık İsmail Coşar'dır. Çukurova'nın önemli âşıklarından İsmail Coşar'ın *Ver Yeter* adlı sekiz dörtlükten oluşan şiirinde genel olarak dünyada pek bir şey istemediğini görmekteyiz.

Örneğin, şiirinin ilk dördlüğünde bu dünyada Allah'tan başka hiçbir şey istemediğini, yaşamak için (zevk almak için değil) karnının doymasının kâfi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Pahal dünya, sana verdim varımı

Bana sade, ulu Tanrı pir yeter

Tek, aç koyma şu saatte karnımı

Kuru ekmek duru suyu ver yeter” (Karalı Davutluoğlu, 2011: 255).

Yukarı Çukurova'da yer alan Osmaniye'nin Düziçi ilçesinden Vakâri mahlaslı E. Öner'in *Gözüm Olmaz* adlı şiirinden Öner'in oldukça kanaatkâr bir yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu şiirin ilk dördlüğü şu şekildedir:

“Ben kendimden sorumluyum

Elde gözüm olmaz benim

Para mal mülk sizin olsun

Pulda gözüm olmaz benim” (Öner, 2023: 60).

Şiirin son dördlüğünün son iki dizesi ise şu şekildedir:

“Damla olsam kâfi bana

Gölde gözüm olmaz benim” (Öner, 2023: 60).

Yukarıdaki dizelerden E. Öner'in dünya malı mülküyle pek işi olmadığını, kendi yağında kavrulmayı yeğlediğini, dünya nimetlerine pek aldırış etmediğini anlayabiliyoruz.

Çukurova'nın önemli âşıklarından Âşık Halil Karabulut, *Düşünme Böyle* adlı şiirinde insanlara kanaatkârlığı dolaylı olarak şu dizelerle tavsiye etmektedir:

“İmrenme kimseye, yalan dünya bu,

Varlık sıhhat ile kanaat yahu,

Nice zengin olsan rızkın ekmek, su,

Nur içmiyor ağa-paşa be gönül” (Sakaoğlu, 1987: 1).

Karabulut; başka bir şiirinin (Mutlu Kim) ikinci dördlüğünde ise kanaatkârlığı dolaylı olarak değil, başka söze gerek bırakmadan, doğrudan doğruya vermiş, deyim yerindeyse noktayı koymuştur.

“Eldeki aza kanaat

Edebilen mutlu demek” (Sakaoğlu, 1987: 148).

Gâvurdağlarının (Osmaniye) günümüz âşıklarından M. Atabey, çıkardığı şiir kitabında (*Atabeylik Şiirler*) eskiye özlemi dile getiren birçok şiiri bulunduğu gibi günümüzü eleştiren şiirleri de bulunmaktadır. Bunun yanında dünyanın gelip geçiciliğini, bu dünyanın malına mülküne aldanmamak gerektiğini, eninde sonunda bir top kefenle öbür dünyaya intikal edeceğimizi dile getiren şiirleri de bulunmaktadır. *Boşu Boşuna* adlı şiiri bunlardan sadece biridir. Bu şiirin ilk dizesi “Güvenme malına konmaz yanına” şeklinde başlamaktadır (Atabey, 2023: 12). Başka bir şiirinde günümüz insanların dünya malına taptığını “Tapiyor insanlık servete mala” (Atabey, 2023: 20) şeklinde ifade etmiştir. Oysa eski zamanlarda insanların oldukça kanaatkâr olduğunu başka bir şiirinde “Kuru ekmek bulsak o da yeterdi” şeklinde ortaya koymuştur (Atabey, 2023: 21). *Olmazı Beklerken* adlı şiirinde ise tam anlamıyla kanaatkârlık ele alınmıştır, denebilir. Sekiz dördlükten oluşan bu şiirde Atabey, çocukluğunda her türlü yoksulluğu, zorluğu gördüğünü, bu yüzden de şimdi kimsenin kendisinden israfa kaçmayı, har vurup harman savurmayı, gözünü para hırsı bürümeyi ve benzeri davranışları beklememesini istemektedir. Bu şiirin konumuza önemine binaen sırasıyla birinci, beşinci ve sekizinci dördlüklerini aynen veriyoruz:

“Yoklukla büyüdüm israf edemem

Savurgan olmamı beklemen benden

Şükürdür kazancım kibir güdemem

Fazlasını bilmemi beklemen benden

*Ayakkabı lastik çorapsız ayak
Hayatım efsane hangisin diyek
Kuruymuş yavanmış yeter ki doyak
Açgözlü olmamı beklemen benden*

*Atabey'im, bakma paraya pula
Değerler önemli lazımdır kula
Kanaat ederim var ise çula*

Nefise gülmeme beklemen benden" (Atabey, 2023: 22-23).

Her Şeyden Üryanım adlı kendisini anlattığı şiirinde genel olarak bu dünyada mal mülk adına hiçbir şeye sahip olmadığını ancak bu durumdan da şikâyetçi olmadığını, azla yetinmesini bildiğini ele almıştır. Atabey'in kanaatkâr olduğunu dile getirdiği iki dizeye yer vermek gerekirse şu dizeleri verebiliriz:

"Fazlası ziyandır yaşadım fakir

Yetindim çalmadım üryanım üryan" (Atabey, 2023: 65).

Yenildik adlı eskiye özlem, günümüze eleştiri tarzındaki şiirinde de eskiden oldukça önemli olan değerlerin günümüzde yerlerinde yeller estiğini dile getirmiştir. Eskiden önemli olan bu değerlerden biri de kanaatkârlıktır. Atabey, bu şiirinde eskiden yörenin (Osmaniye/Düziçi) oldukça kanaatkâr bir yapıya sahip olduğunu, oysa günümüzde bundan eser kalmadığını birçok dizede dile getirmiştir. Bu dizelere örnek vermek gerekirse "Kuruyla yavanla mutlu yaşadık", "Tek çeşit olsa da şükür doyardık" dizelerini verebiliriz (Atabey, 2023: 74-75). Görüldüğü üzere eskiden yöre halkının oldukça yoksul olmasına karşın yine de bu durumdan şikâyetçi olmadıkları, hatta şikâyet etmek bir yana bu duruma şükür ettikleri bile görülmektedir. Atabey, *Yastığı Böldük* adlı yine günümüzü eleştiren şiirinde eski zamanlarda yöre ahalisinin kanaatkâr olduğunu, günümüzde ise bu değerden vazgeçildiğini "Kanaat etmedik helalden aza" dizesiyle dile getirmiştir (Atabey, 2023: 77). Başka bir şiirinde yine aynı durumu "Kanaat arama doymuyor gözler" şeklinde dile getirmiştir (Atabey, 2023: 86). Bu örnekleri çoğaltabiliriz (Atabey, 2023: 36, 114). Yörede başka âşıklar da benzer konuları ele almışlardır (Cuma, 2020: 65; Karalı Davutluoğlu, 2011: 244; Metin, 2018: 94).

Verilen bu örnekler yöre âşıklarının oldukça kanaatkâr bir yapıyı haiz olduğunu açıkça göstermektedir. Bu durumda şaşılacak bir durum yoktur. Zira zaten göçerevli Türkmenlerin kanaatkâr bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla ele aldığımız âşıkların bir kısmı göçerevli yaşam sürmüş, bir kısmı ise göçerevli yaşam sürmüş Türkmenlerin torunları olduğundan ötürü bu özelliklerini az veya çok muhafaza etmeyi başarmalarından zannımızca daha doğal bir şey olamaz.

2. Çukurova Yöresi Halk Hikâyelerinde Kanaatkârlık

Çukurova yöresi halk hikâyeleri açısından oldukça zengin bir yer olduğunu yukarıda belirtmiştik. Özellikle de Yukarı Çukurova'da yer alan Düziçi'nde bu gelenek oldukça canlıdır (Görkem, 2000). Düziçi'nde düğünlerde hikâyeli türkülerin anlatılması ve özellikle de kız evine mutlaka bir hikâyeci âşığın çağrılması da yörede hikâyecilik geleneğinin canlı olduğunu gösteren bir diğer ayrıntıdır (Karakaş, 2011: 52). Yörede anlatılan hikâyelerin çoğunda kanaatkârlık az veya çok kendine yer bulmuştur. Çalışmaya esas aldığımız halk hikâyeleri şunlardır: *Elbeylioğlu*, *Gündeşlioğlu*, *Esmehan*, *Öksüz Ali*, *Deli Boran*, *Mayıl* ve *Şah İsmail*'dir. Çalışmaya dâhil ettiğimiz bu hikâyelerden *Gündeşlioğlu*'nda ele aldığımız konu en yoğun biçimiyle kendini göstermektedir.

Çukurova ve Gâvurdağlarının en beğenilen, anlatılan, bilinen hikâyelerinden biri olan *Gündeşlioğlu*'nun yörede anlatılan en acıklı, duygusal, ibretlik bir hikâye olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü hikâyede yaşanan macera her insanın katlanabileceği ve tevekkül edebileceği bir durum değildir. Bu hikâyede gerek kanaatkârlığı gerek kadere razı olmayı gerekse de sabır gibi birçok erdemi görebilmekteyiz. Konumuz kanaatkârlık olduğu için şimdilik bu konuya eğilmek istiyoruz. Konunun daha iyi anlaşılması için çok kısa da olsa özeti vermek faydalı olacaktır: Yediği önünde yemediği arkasında olan, yaşadığı devrin en önde gelen beylerinden olan Gündeşlioğlu, rüyasında gördüğü aksakallı bir pirin sorusu ve buna verdiği cevaptan sonra tüm malını mülkünü kaybeder. Öyle ki elinde bir eşekten başka neredeyse hiçbir şey kalmaz. İki oğlu ve güzel bir karısı olan Gündeşlioğlu, karısıyla birlikte çocuklarının açlıktan ölmemesi adına başak toplamaya bile çıkarlar. Başak toplarken tarla sahibi tarafından ağır hakarete maruz kalır. Tam yedi sene bu şekilde sefil bir yaşam sürer. Bunlar, çocuklarıyla birlikte başka diyara giderler. Ancak talihsizlik, Gündeşlioğlu'nun yakasını gurbet ellerde de bir türlü bırakmaz. Yolda giderken Gündeşlioğlu, iki çocuğunu ve hanımını da kaybeder. Yıllar sonra onları bulur ve tekrardan eski varlığına ve itibarına kavuşur. Hikâyenin özeti aşağı yukarı bu şekildedir. Özeti aktardığımız bu

hikâyeden konunun somutlaşması için bir kesit ve söylenen bir türküye yer vermekte fayda var. Gündeşlioğlu ve hanımı tüm servetini yitirdiğinde açlıktan ölmek adına pişirimlik başak toplamaya gittiğinde tarla sahibi tarafından "maslak herif" şeklinde hakaretvari bir üslupla tarladan kovulur. Bu durum, Gündeşlioğlu'nun o denli zoruna gider ki aşağıdaki dörtlükleri söyler:

"İneyim gedeyim (de) Çukurova'ya aşşağı

Toplayalım arpa buğday başağı

Ben bâğenmezdim ğudlu ğumaş döseği

Şimdi ğuru yerler (de) döşek olukdur

Bir zaman da yaylalara göçerdik

Soğuk sulu (da) pınarlardan içerdik

Altmış kila buğda (da) yere saçardık

Şimdi harmanımız (da) başak olukdur

Biz (de) yaylardık yaylaların eyisin

Otururduk (da) kölgelerin goyusun

Beğânmezdim (de) küfaylanın eyisin

Şimdi baş atımız (da) eşşek olukdur

Aman Ğadir Mevla'm (da) yolumu şaşdım

Düşünü düşünü (de) gendimden geçdim

Bir zaman beydim (de) ne hala düşdüm

Şimdi Gündeşli(i)oğlu'm maslak olukdur" (Topalak, 2022: 822-823).

Gündeşlioğlu, başka yerlere gittiğinde aynı sıkıntılara maruz kalır. Yine de bu sıkıntılara tevekkül ederek katlanır. Hatta bir ara bir mağaraya yerleşir. Gündüzleri onun bunun işinde çalışır, akşam da bulup bulduyuyla gelir, mağarada yatar. Parası olmadığı için bir gemiden aşağı atılır. Kahvehanede yine benzer bir durumdan dolayı hakarete maruz kalır (Âşık Feymânî, 2018: 204-224; Karalı Davutluoğlu, 2011: 218-219; Kılıç, 1976: 66-67; Topalak, 2022: 822-824, 884-886, 1048-1049; Tülüce, 2005: 164-174; Okuşluk Şenesen, 2009: 518-528).

Yukarıda özetini ve bir türküsünü verdiğimiz Gündeşlioğlu'nun ucu bucağı olmayan sürüsü, hesap edilemeyen ekili tarlası, tükenmez parası olmasına ve de çok hatırlı biri olmasına karşın bir anda hepsini kaybetmesine karşın Allah'a isyan etmediği, başını taşlara vurmadiği, şükürsüzlük etmediği görülmektedir. Aynı durum hanımı için de geçerlidir. İkisi de aza kanaat etmek zorunda kalmıştır. Bırakın eldekiyle idare etmeyi elde avuçta bir şey olmadığı için toplanmayan, tarlada kalan başağa rıza göstermişlerdir. Gündeşlioğlu'nun hanımı, kendisinin bir zamanlar koskoca bir beyin hanımı olduğunu söyleyip isyan etmek bir yana, yeri gelmiş tarladaki başakla, kıyafetlerini yıkadığı kervancıların verdiği üç beş kuruşla idare etmeyi bilmiştir. Hanımını kaybettiğinde arada kalan ve perişan olan Gündeşlioğlu, köylü kesiminin işlerini (hâlbuki bir zamanlar kendi memleketindeki köylü taifesi kendinin emri altındaydı) yevmiye hesabı yaparak verdiklerine razı olmuştur. Saraylarda yaşarken bir mağarada yaşamak zorunda kalmaya rıza göstermiştir. Yörede oldukça sevilen *Elbeylioğlu* halk hikâyesinde de benzer bir durumu görürüz.

Bahsi geçen halk hikâyesinin konumuzla alakalı olan kısmı genel olarak şu şekildedir: Bir iftira sonucu hakkında ölüm emri verilen zamanının önemli beylerinden Elbeylioğlu'nu almak için padişah tarafından iki asker görevlendirilir. Elbeylioğlu, fermana boyun eğer ve İstanbul'a gitmek için hazırlanır. Elbeylioğlu'nun kırk sadık yoldaşı beylerini yalnız bırakmak istemez ve onlar da İstanbul'a doğru yola çıkarlar. Bu iki asker, Elbeylioğlu'nun gerek kendilerini çok iyi ağırlamasından gerekse de yörede oldukça çok sevilmesinden hareketle Elbeylioğlu'nun fermanında belirtildiği gibi kötü, vurucu-kırıncı bir adam olmadığını anlarlar. Elbeylioğlu'nun iftiraya uğradığını anlayan bu iki asker, Elbeylioğlu'nu ve adamlarını öldürmek istemez. Bunun yerine çok büyük bir risk alarak öldürdükleri başka birinin kellesini padişaha Elbeylioğlu'nun kellesi şeklinde takdim ederler. Bu iki asker, Elbeylioğlu ve kırk yoldaşını girişi başkalarına yasak olan bir kaleye yerleştirir. Elbeylioğlu ve kırk yoldaşı burada yaşamaya başlarlar. Ancak bir müddet sonra paraları biter. Elbeylioğlu, nişan yüzüğünü bile satmak zorunda kalır. Nişan yüzüğüyle alınan malzemelerden yemek yapılır. Ancak

yemeğin içine fare düşer. Elbeylioğlu'nun aşçısı, istemese de yemeği dökmek zorunda kalır. Açlıktan dört gözle yemeği bekleyen Elbeylioğlu ve kırk yoldaşına aşçı, gerçeği söylediğinde hepsinin başından kaynar sular dökülür. Elbeylioğlu aşçıya: "Ulan dökmeseydin. Keşke getirseydin de yeseydik. Böyle ölseydik. Sen görmüşsün, yemeseydin de biz yeseydik." der ve ağlamaya başlar. Aşçı ise Elbeylioğlu'nu teskin etmek amacıyla orada bir türkü söyler. Türküde geçen şu dize Elbeylioğlu ve kırk yoldaşının açlığa nasıl tahammül ettiğini gösterir niteliktedir: "Acımızdan aklicımız boyanır". Öyle ki bunlar açlıktan bir deri bir kemik kalmışlardır. Dile kolay tam on beş yıl bu şekilde yaşamışlardır (Okuşluk Şenesen, 2009: 305-336; Özkan, 2010: 132-135; Tülüce, 2005: 189-191).

Konumuzla alakalı kısımların özetini verdiğimiz Elbeylioğlu halk hikâyesinin yörede oldukça çok sevildiğini söylemiştik. Nitekim ünlü Türkolog W. Eberhard, Elbeylioğlu'nun yörede önemli bir rol model olduğunu söylerken (Eberhard, 2002: 22) hiç de haksız değildir. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi yöre ahali oldukça kanaatkârdır. Elbeylioğlu'nun İstanbul'da iken açlığa tahammül etmesi, içine fare düşmüş bir yemeği bile yemek istemesi de rol model bağlamında yöre ahalesinin üzerinde etkili olmuş olabilir. Ya da yöre ahali kendisinde olan bu hasleti, hikâye kahramanları vasıtasıyla da olsa koskoca bir beye de yaşatmış olabilir. Sonuçta Elbeylioğlu ve sadık kırk yoldaşı tam on beş yıl boyunca açlığa tahammül etmiştir. *Deli Boran* adlı hikâyeli türküde de kanaatkârlığı görmektedir.

Çukurova yöresinde anlatılan ve sevilerek dinlenen *Deli Boran* adlı hikâyenin konumuzla alakalı olan hikâyenin özeti aşağı yukarı bu şekildedir: Hikâye kahramanı Deli Boran, kalleşçe bir tuzağın kurbanı olur. Dayısı Ürüşan Bey tarafından ölüm emri verilen Deli Boran, dağlara kaçmak zorunda kalır. Deli Boran bu dağlarda tam yedi sene kalır ve aç-susuz, per perişan bir yaşam sürer. Ölmek adına ot ve yabani meyveler yer. Üstündeki elbisenin eskiyip çürümesi üzerine elbise niyetine yabani hayvanların derisini sırtına geçirir. Tıraş olamadığı ve de vücudunda hayvan derisinden başka bir elbise olmadığı için vücudunu kıllar kaplar. Fiziksel bakımdan insan içine çıkacak hali kalmaz. Öyle ki kendi halinden Deli Boran bile ürker hale gelir (Âşık Feymânî, 2018: 75; Karalı Davutluoğlu, 2011: 222-231).

Yörede anlatılan bu hikâyede, Deli Boran'ın koskoca bir beyin yeğeni olmasına karşın dağda tam yedi sene insanın temel ihtiyaçlarından yoksun bir şekilde yaşaması ve buna tahammül etmesi zannımızca kanaatkârlığın bir tezahürüdür. Deli Boran, sadece açlığa ve başka zorunlu ihtiyaçlara tahammül etmemiştir. Daha yeni evli olduğu dünya güzeli eşinden ayrı kalmaya da dayanmayı bilmiştir. Ancak Deli Boran; tüm bunlara karşın doğanın kendisine verdiği kanaat etmiş, asla isyan etmemiştir. Bu kanaatkârlığının ve sabrının mükâfatını ise yedi sene sonra fazlasıyla almıştır. Çünkü gerçekler ortaya çıkmış, Deli Boran sevdiğine kavuşmuştur. Benzer bir durumu *Esmehan* adlı halk hikâyesinde de karşımıza çıkmaktadır.

Mezkûr halk hikâyesinin konumuzla ilgili özetine göre Tıpkı Deli Boran gibi ağır bir iftardan dolayı Evren Dağı'na ölüme terk edilen Esmehan, Evren Dağı'ndan kurtulduktan sonra bir pınar başına gelir. Bu pınarın başında ise devasa bir çınar ağacı, ağacın üst gövdesinde ise bir insanın sığınacağı kadar kovuk vardır. Pınarın çevresinde ise yenebilecek çeşitli otlar vardır. Bu çınarı kendine mesken edinen Esmehan, açlığını yediği bu otlar sayesinde giderir. Tıpkı Deli Boran gibi doğanın kendisine bahsettiği bu otlara kanaat eder. Bu durum ise günlerce sürer. Hikâyenin devamında Esmehan, Keloğlan kılığında bir lokantacının yanında boğaz tokluğuna çalışmaya razı olur (Kanat, 2010: 188-189, 196; Kaya, 2020; Topalak, 2021: 259-283).

Bahsi geçen halk hikâyesinde bu kez, bir kadın tüm zorluklara karşı mücadele içindedir. Bir önceki hikâyede ise bir erkek (Deli Boran) aynı zorluklara göğüs germiştir. Doğanın kendisine verdiği otlara kanaat etmişlerdir. Halk muhayyilesi kadın-erkek ayrımı yapmadan aynı zorluğu ikisine de yaşatmış, aynı kanaatkârlığı ikisinin de göstermesini arzulamış, olabilir. Sonuçta Türkmen kadını da tıpkı erkeği gibi kanaatkârdır. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse Çukurova'nın önemli âşıklarından Hasan Turan'ın annesini verebiliriz. Çukurova'nın âşıklarından Hasan Turan'ın babası Mustafa Turan, altı yaşındayken ölür. Evin geçimini üzerine alan annesi Elif, pamuk tarlalarında ırgatlık yapar. O zamanlar (1940'lı yıllar) bir batman pamuk toplama ücreti on beş kuruştur. Ağaların adamları gelir bunları tartarak alıp götürürler. Ancak bu tartı sırasında ağanın adamları Elife ve oğlu Hasan'a tartıya bakmasına pek müsaade etmezler. Kaç batman topladıklarını dahi sormazlar. İş bitiminde ağanın adamları ne hesap çıkarmışlarsa onu alırlar. Ücretini alan Hasan'ın anası, "Bin bereket versin" diyerek verilene razı olur (Atılgan, 2009: 41). Ne kadar batman topladığını ve ne kadar ücret elde ettiğini bilmemesine karşın eline verilen ücrete "Bin bereket versin" diyerek razı olması, bahsi geçen kadının kanaatkâr olduğunu göstermektedir. Şayet verilene razı olmasaydı ne kadar batman pamuk topladığına bakar, ne kadar ücret hak ettiğini kuruşu kuruşuna hesap ederdi. Ama o, hesap etmemiştir. Çukurova'nın o meşhur yaz sıcağında kadın başına tarlada ırgatlık yapması bile başlı başına bizce bir kanaatkârlık örneğidir. Halk âşıkları/şairleri hemen her konuda eserler verdiği gibi ideal eşin nasıl olması gerektiğiyle ilgili eserler de vücuda getirmişlerdir. Eş olarak seçilmesi gereken kadınlarda aranması gereken özelliklerinin sıralandığı *İyi Soruştur* adlı bir şiirde eş olarak seçilecek kadınlarda aranan özelliklerden biri "Her nimetin kıymetini bilirse" (Köşker, 2021: 31) dizesinde belirtildiği gibi şükürü ve kanaatkârlıkla ilgilidir. Yani eş adayları arasında kadınlar diğer birçok özelliğinin yanında kanaatkâr da olmalıdır. Çalışmamızla ilgili bu bilgiden sonra konumuza geri dönecek olursak kadın başına Esmehan da ıssız bir yerde tek başına kalmış ve burada

otlara kanaat etmiştir. Bu hikâye, yörede anlatılan hikâyelerde sadece Türk erkeğinin değil, Türk kadınının da kanaatkâr olduğunu göstermektedir. Yörede oldukça bilinen ve sevilen *Öksüz Ali (Öñsüz Ali)* hikâyesinde de kanaatkârlığı görürüz.

Çukurova yöresinde anlatılan *Öksüz Ali* adlı halk hikâyesinde hikâyenin kahramanı Öksüz Ali, sevdiği Döndü'yü kaybetmesi üzerine söylediği bir türküsünde "Dünya malı hiç kalmadı gözümde" dizesiyle dünya malında gözü olmadığını açıkça dile getirerek kanaatkâr olduğunu zaten en başta belli etmiştir. Bunun dışında hikâyenin bütününe baktığımızda çok gariban biri olmasına karşın Öksüz Ali'nin dünya malına pek de rağbet etmediğini görürüz. Aynı şekilde hikâyenin ikinci kahramanı Döndü de dünya malına pek rağbet etmemektedir. Kendisi çok zengin bir ağanın (başka varyantlarda padişah) kızı olmasına karşın dünya malını elinin tersiyle iterek hiçbir dünya malına sahip olmayan Öksüz Ali'ye kaçması; açlık, yokluk ve başka sıkıntılara göğüs gemesi de bunu doğrular niteliktedir (Karalı Davutluoğlu, 2011: 205-209). Konuyu somutlaştırmak adına hikâyeden örnekler vermek gerekirse şu örnekleri verebiliriz: Öksüz Ali, Mısır padişahı olan amcasının kızı Döndü ile birlikte kaçır. Bunlar yolda oldukça acıdır. Bu esnada bir yerden davul sesinin geldiğini duyan Öksüz Ali, padişahın kızı olan sevgilisine "Bu düğünde şimdi aş ekmek artığı, bir tarafa topluyorlar. Sana da getiririm. Bana da getiririm. Ben de yerim." der. Amcasının kızı da bu teklifi onaylar (Okuşluk Şenesen, 2009: 462). Görüleceği üzere Mısır padişahının kızı ile yeğeni yemek artığına bile razı olmaktadır. Hikâyenin devamında ise Döndü'yü kaybeden Öksüz Ali, kızın peşinden giderken yolda kendisine ekmek verdikleri gibi hayvan yemlerinden azık bile verilmiştir. Öksüz Ali ise bu yiyeceklerle kanaat etmiştir. Daha sonraki süreçte hem kız hem de oğlan halk ağzında "palıt" olarak bilinen mazi tohumlarıyla karınlarını doyururlar. Başka yerde ise hartlap tohumuyla kamını doyururlar (Okuşluk Şenesen, 2009: 459-518). Hikâyeden verdiğimiz bu kesitler hikâyede kanaatkârlığın had safhada olduğunu göstermektedir. Öksüz Ali'nin hayvan yemlerine bile razı olması, tek başına ele alınan konuyu gösterir niteliktedir. Bundan başka, Mısır padişahının kızı olan Döndü'nün de yemek artığına razı olması da diğer önemli bir kanaatkârlık örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yörede anlatılan *Mayıl* adlı halk hikâyesinde de aynı temaya tesadüf etmekteyiz.

Hikâyeninin konumuzla ilgili özeti şu şekildedir: Babası tarafından Korku Dağı'na atılan Mayıl, aç-susuz kalması üzerine yeri eşip eşek turpu yemeye başlar. Mayıl, dağ başından ayrılarak bir pınar başına geldiğinde ise yine açlığını dizginlemek, ölmek adına yabancı otlar yemeye başlar (Kılıç, 1976: 23-24). Koskoca bir beyin oğlu olan, bir eli balda bir eli yağda olarak yetişen Mayıl'ın ölmek adına yabancı otlar yemek zorunda kalması ve bu konuda tek bir şikâyetle bulunmaması, bu duruma isyan etmemesi Mayıl'ın şahsında Türklerin her zaman yokluğa, açlığa tahammül ettiğine güzel bir örnek teşekkül etmektedir.

XIV. yüzyıl din adamlarından Mübarekfüri "Erkek tabiatı gereği kadınlara meyleder" demektedir (Çakın, 2016: 127). Bu bilgi, kadının erkek için büyük bir imtihan olduğunu gösterir niteliktedir. Cinsel olarak kadınlar, erkekleri hep cezbetmiştir. Nitekim savaşlarda galiplerin esirleri arasında güzel kadın ve kızlar olmuştur (Roux, 2014: 47). Kadınların bir cinsel obje olarak kullanıldığına bir örnek vermek gerekirse Moğol hükümdarı Kubilay Han zamanında Kubilay Han'ın güvenini kazanmış ve maliye nezareti makamına çıkarılmış Ahmet Benaketi'yi verebiliriz. Çok kurnaz ve çıkarıcı olan bu adamın kırk tane eşi, dört yüz tane de cariyesi bulunmaktaydı. Bu adam görevindeyken görevini kötü kullandığı gibi her güzel kadını taciz de etmekteydi (D'ohsson, 2023: 249-250). Hal böyle iken yörede anlatılan hikâyelerin bazılarında hikâye kahramanları; kendilerine sunulan birbirinden güzel kızlarla bırakın birlikte olmayı, onlara dönüp bakmadığı, onları elinin tersiyle ittiği ve sadece birine kanaat ettiği görülmektedir. Zannımızca bu da bir kanaatkârlık örneğidir.

Çukurova'dan derlenen *Şah İsmail* adlı halk hikâyesinde Şah İsmail, nişanlısı Güllizar'ı kaybettikten sonra elden ayaktan düşer. Şah İsmail'in babası, oğlunu bu aşk derdinden kurtarmak amacıyla ülkesindeki tüm güzel kızları toplatır ve Şah İsmail'e sunar. Ancak Şah İsmail, bu kızların hiçbirine bakmaz. Onun aklı sadece Güllizar'dadır (Okuşluk Şenesen, 2009: 345-347). Benzer temayı *Mayıl* adlı halk hikâyesinde görürüz. Rüyasında gördüğü Abu Güneş'in aşkından sararıp solan, yataklara düşen Mayıl'ı her biri birbirinden güzel kızların olduğu yere götürmelerine karşın Mayıl, bu kızların hiçbirine meyletmez (Kanat, 2010: 155-156; Kılıç, 1976: 20). Yukarıda da belirttiğimiz üzere erkekler kadınlara meylederler. Ancak bu iki hikâyede hikâye kahramanları (Şah İsmail ve Mayıl), tek bir kadına kanaat etmişler, onun dışındaki tüm güzel kızları ellerinin tersiyle itmişlerdir. Bizce mezkûr hikâye kahramanlarının bu davranışı kanaatkârlığın en ulvi olanıdır. Çünkü sevdiklerine sadakat göstermişlerdir. İstemeleri halinde kendilerine sunulan bu kızlarla birlikte olabilir, gününü gün edebilir, muratlarını alabilirlerdi. Sevdikleri için onca sıkıntı, çile, müşkülât ile uğraşmak zorunda kalmazlardı. Örneğin Şah İsmail, sevdiğini bulmak amacıyla uzun bir yolculuğa çıkar. Yolda acıktığı zaman ne bulursa onunla kamını doyurur. Hikâyede bu durum "Ottan çöpten yer." biçiminde ifade edilmiştir (Okuşluk Şenesen, 2009: 350). Ama onlar, tüm bunları hiç düşünmeden elinin tersiyle bir kenara atmışlardır. Nitekim *Deli Boran* adlı hikâyenin kahramanı Deli Boran, bu dünyada sevdiğinden başka bir şey istemediğini, sevdiğini tüm dünya malına değişmeyeceğini "Yâr benim olursa dünyada yeter/Dünya malın değer candır Küpeli" (Âşık Feymânî, 2018: 64) şeklinde dizelerle dile getirmiştir. İşte Şah İsmail ile Mayıl da tam da Deli Boran'ın belirttiği gibi sadece sevdiğini istemektedir, başka bir şey değil. Nitekim Karacaoğlan da Allah'tan kendisine bir güzel vermesini dilemektedir (Sakaoğlu, 2012: 499).

Sonuç olarak ele aldığımız konunun Çukurova'da yaşamış ve yaşamakta olan âşıkların şiirlerinde ve yörede anlatılan halk hikâyelerinde bariz bir şekilde yer aldığı gözlemlenmiştir. Elbette bu örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak

konunun anlaşılması adına verdiğimiz bu örneklerin yeterli olduğunu düşünüyoruz. Bu bilgilerden sonra günümüze gelecek olursak özellikle de yeni nesil elindekiyle idare etme konusunda atalarının özelliklerini unutmışa benzemektedir. Nitekim yukarıda da yer verdiğimiz M. Atabey, bunu ısrarla dile getirmiştir. En son model akıllı telefonlara rağbet, moda bağlamında farklı farklı kıyafete ilgi, günümüz dünyasının artık bir gerçeği olan devasa alışveriş merkezlerine hayranlık, yemek seçme veya beğenmeme gibi marazlar vd. bunlardan sadece bazılarıdır. Çünkü modernlik bunu gerektirir. Modernliğin sonucunda çıkan yaşam biçimi insanları geleneksel toplumsal düzen türlerinin tümünden eşi görülmedik bir şekilde söküp çıkarmıştır (Giddens, 2018: 12). Gerçi bu algının oluşmasında televizyonların ve sosyal medyanın etkisini unutmamak gerek. Çünkü geç modern çağda popüler medya gündelik yaşamın temel unsurlarından birini oluşturmaktadır (Bennett, 2013: 123). Artık dünya bir kitlesel tüketim toplumdur (Zeldin, 2023: 322). Haliyle dünyanın bir parçası olarak bizler de bu kategorinin içinde yer aldığımızı söyleyebiliriz. Artık böylesine ciddi bir sorun karşısında kültürümüze yönelmemiz gerekmektedir. Bu kültürel unsurlarından biri de kuşkusuz folklordur. Çünkü folklor, bize birçok güzel hasleti gözler önüne sermektedir. Konuyu Türk devleti Memlûklular Devleti zamanında kayıt altına alınmış bir şiirle bitirmek istiyoruz.

“Getir kanaat yücel, getirme kanaat alçal

Çoğaltma azalt, her şeyi paraya bağlama

Kanaat melikinink korkacak bir şeyi yoktur

Hiçbir yardımcıya ve ihsana ihtiyacı yoktur” (Baybars el-Mansûrî, 2016: 142).

Sonuç ve Değerlendirme

Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Türkler Anadolu'nun muhtelif bölgelerine yerleşmişlerdir. Yerleştikleri bu yerlerden biri de Çukurova'dır. Çukurova'yı yurt tutan yöre Türkmenleri, uzun yıllar göçerevli bir yaşam sürmüştür. Kışları iklimin sürüleri ve kendileri adına oldukça elverişli olduğu için Çukurova'yı kışlak olarak kullanmışlardır. Yazları ise Çukurova, aşırı sıcaklardan dolayı durulacak gibi değildir. Bu yüzden yöre Türkmenleri sürülerine daha iyi bakabilmek amacıyla otu ve suyu bol olan yaylalara çıkmışlardır. Bu döngü, 1865 yılındaki zorunlu iskâna kadar yörede uzun yıllar devam etmiştir. Dolayısıyla yöre Türkmenleri daha düne kadar göçerevli bir yaşam sürmekteydi. Bu yaşam tarzından dolayı Orta Asya'dan getirdikleri birçok kültürel öğelerini korumayı başarmışlardır.

Yöre gerek âşıklık gerekse de hikâyecilik geleneği açısından oldukça zengin bir yerdir. Karacaoğlan, Dadaloğlu, Âşık Feymânî gibi yaşamış ve yaşamakta olan güçlü âşıklar yetiştirmesi âşıklık geleneğinin; Yukarı Çukurova'da yer alan Düziçi'nde sadece yirmi yedi hikâye anlatılması ise başlı başına yörede hikâyecilik geleneğinin oldukça güçlü olduğunun göstergesidir. Bu denli güçlü bir geleneğe sahip olan yörenin folkloruna baktığımızda, bu ürünlerde yöre kültürünün izlerine tesadüf edilmektedir. Bunlardan biri de ele aldığımız konu olan kanaatkârlıktır. Âşıklar yörenin çocuğu olduğu için ister istemez yörenin kültürel kodlarını eserlerinde yansıtmışlardır. Ve bu sanatçıların çoğu hayatlarında maddi ve manevi usretler çekmişlerdir. Ancak buna karşın yine de bu durumlarına isyan etmemişler, alın yazılarına razı olmuşlar, elindekilerle idare etmeyi bilmişlerdir. Bu zorluklar, güçlükler, yoksulluklar bir yana yöre sanatçılarının çoğunun gözü zaten yükseklerde değildir. Dadaloğlu'nun dediği gibi özetle söylemek gerekirse bir yâr ile kendine yetecek gıda malzemesi ve yaşayacağı bir mekân kâfidir. Bundan fazlasını ya istememekte ya da hayal bile edememektedir. Aynı durum halk hikâyelerine de sudûr etmiştir. İster sıradan bir kişi isterse de bir bey veya bey ailesine mensup kadın olsun her türlü olumsuz durumlara sabır etmişler, elindekiyle yetinmeyi bilmişlerdir. Bunun en güzel örneğini ise Gündeşlioğlu hikâyesinde görmekteyiz. Çok zengin ve hatırı sayılır bir beyken başak toplayacak kadar maddi olarak dibi görmesine karşın yine de elindekiyle idare etmesini bilmiştir. Koskoca bir bey olan Elbeylioğlu, içine fare düşmüş bir yemeği bile yemeye razıdır. Halk muhayyilesi, hiç ayırım yapmadan hikâye kahramanlarına kendilerinde inkişaf eden kanaatkârlığı yaşatmışlardır. Kendi yaşantılarıyla hikâye kahramanları arasında ele aldığımız konu yönünden tenakuza yer bırakmamış, bunu da zülfüyâre dokunmadan ustalıkla yapmışlardır.

Yapılan bu çalışma, Türk milletinin önemli bir değeri olan kanaatkârlığın hem Çukurova Türkmenlerinde hem de folklorunda açıkça görüldüğünü ortaya koymuştur. Yani Türkmenlerin gerçek yaşamındaki ele aldığımız haslet ile folklorundaki haslet birbirini desteklemekte, tamamlamaktadır. Eberhard'ın çok yerinde tespit ettiği gibi yöre ahali hikâye kahramanlarını kendine rol model almaktadır. Bunun dışında haddizatında âşıklardan, Karacaoğlan, yörede kült; Dadaloğlu bir simge olmuştur ki bu iki âşık, yörede bir “geleneğe” oluşturmuşlardır. Böylece yöre kültürünün şekillenmesinde folklorun ciddi etkisi olmuştur. Hayatlarında aradıkları sadakati, sabrı, şükürü, şecaati, feraseti, konukseverliği, kadına hürmeti vd. birçok değeri folklorunda bulduğu gibi kanaatkârlığı da bulmuşlardır. Bu değerleri bulmakla kalmamışlar hayatlarında da az çok tatbik etmişler, etmeye çalışmışlar veya en azından takarrüp etmişlerdir. Pekâlâ hal böyleyken özelde Çukurova Türkmenleri, genelde ise Türkiye Türkleri neden şimdi dünyayı kasıp kavuran

tüketim toplumuna dâhil olmuşlardır? Azla yetinmeyi bilen, muktezi şeylerden fazlasına itibar etmeyen bir toplumken mezkûr topluğun torunları günümüzde neden aza kanaat etmez hale gelmiştir? Bu sorulara cevap vermek, disiplinler arası ciddi çalışmaları gerektirmektedir. Bir Türk halk bilimci olarak biz bu konuda bizi biz yapan bu çalışmada da yapmaya çalıştığımız gibi folklorumuza işaret etmekteyiz. Çünkü folklorumuzdan öğreneceğimiz çok önemli değerlerimiz vardır ki bunlardan biri de kanaatkârlıktır.

Kaynakça

- Albertus Bobovius (Ali Ufki Bey) (2004). *Albertus Bobovius ya da Santuri Ali Ufki Bey'in anıları Topkapı Sarayı'nda yaşam* (Çev. A. Berktaş). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Aliyeva, T. (1999). Karacaoğlan'ın Azerbaycan'dan görünüşü. *III. Uluslararası Çukurova halk kültürü bilgi şöleni bildiriler*, 48-53. Adana: Adana Ofset.
- Aray, A. V. (2010). *Çukurova folklorunda Karacaoğlan*. Osmaniye: Akdeniz Ofset Sürekli Form.
- Artun, E. (1996). *Günümüzde Adana âşıklık geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani*. Adana: Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları: 3.
- Âşık Feymânî (2006). *Gönül sarayı*. Ankara: BRC Basım.
- Âşık Feymânî (2015). *Zamanı geldi* (Haz.: S. M. Taşkaya). Adana: Ekrem Matbaası.
- Âşık Feymânî (2018). *Çukurova'da anlatılan âşık hikâyeleri* (Haz. S. M. Taşkaya). Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi.
- Atabey, M. (2023). *Atabeylik şiirler*. Düziçi: Fotoçek.
- Atılğan, H. (1997). *Ceyhanlı Âşık Ferrahi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Atılğan, H. (2002). *Âşık Dertli Kazım IV*. Adana: BRC Basım.
- Atılğan, H. (2007). *İşte o pehlivan İsmet Atlı'dır I. Cilt*. Ankara: Hassoy Matbaacılık.
- Atılğan, H. (2009). *Ana beni eversene ve Ceyhanlı Hasan Turan*. Ankara: Hassoy Matbaacılık.
- Atılğan, H. (2019). *Gelvurdağları'ndan Gâvurdağları'na Düziçi*. Ankara: Sega Yayıncılık.
- Baybars el-Mansûrî (2016). *Et-Tuhfetu'l-Mulûkiyye fi'd-Devleti't-Turkiyye Türk Devleti konusunda sultanlara armağan (1252-1312)* (Çev. H. Polat). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Bennett, A. (2013). *Kültür ve gündelik hayat* (Çev. N. Tokdoğan, B. Şenel, U. Y. Kara). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Burnaby, F. (2021). *Hive'ye yolculuk Orta Asya'da seyahatler ve maceralar* (Çev. D. A. Şen). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Chaliand, G. (2001). *Göçebe imparatorluklar Moğolistan'dan Tuna'ya MÖ V. Yy-XVI. Yy* (Çev. E. Sunar). İstanbul: Doğan Kitapçılık.
- Crossley, P. K. (2022). *Demir Dağ'ın hükümdarları modern Dünya'nın şafağında Türkler ve Moğollar* (Çev. N. Çetiner). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Cuma, A. (2021). *Düziçili Ozan Cumali "göğünen gönül"*. Osmaniye: Akdeniz Ofset ve Gazetecilik.
- Çakın, K. (2016). Geleneksel islam kültüründe kadının fitne olarak algılanması. *Dini Araştırmalar* 19/49, 107-130. <https://doi.org/10.15745/da.268779>.
- D'ohsson, A. C. M. (2023). *Cengiz Han'dan Timur'a Moğol tarihi* (Çev. M. R. Balaban, Osmanlı aslından günümüz Türkçesine çeviren ve sadeleştiren: M. Uğraş). Ankara: Dorlion Yayınları.
- Eberhard, W. (2002). *Güneydoğu Anadolu'dan âşık hikâyeleri* (Çev. Müfide Kocaoğlan Van Der Hoeven). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Eyuboğlu, S. ve Kemal, Y. (2017). *Gökyüzü mavi kaldı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gahan, I. A. Mac. (2020). *Hive seyahatnamesi ve tarihi musavver* (Çev. Kolağası Ahmed, Hz. İ. Aka, M. Ersan). Ankara: Altınordu Yayınları.
- Giddens, A. (2018). *Modernliğin sonuçları* (Çev. E. Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gökşen, C. (2019). *Âşık Mustafa Kurbanoğlu*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

- Görkem, İ. (2000). *Halk hikâyeleri araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve hikâye repertuarı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Johansen, U. (2005). *50 yıl önce Türkiye’de Yörüklerin yayla hayatı* (Çev. M. Poyraz). Ankara: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kanat, E. (2010). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: hikâye repertuarı ve türkölü hikâyeleri (inceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Karakaş, A. (2011). “Çukurova türkölü söyleme geleneğinde hikâyeli türkölüler”. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karalı Davutluoğlu, İ. (2011). *Çukurova’da bir alabohça* (Düzenleyen: F. Sayman). Adana: Adana Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kaya, D. (2020). *Esmehan*. Sivas (e-kitap).
- Khazanov, A. M. (2015). *Göçebe ve dış dünya* (Çev. Ö. Suveren). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Kılıç, A. (1976). *Gavurdağı türkölüleri*. Osmaniye: Modern Matbaa.
- Kılıç, Z. (2015). *Yaşamış ve yaşayan âşıklarla Osmaniye Karacaoğlan diyarı*. Osmaniye: Anadolu Matbaası.
- Klyaştormiy, S. G. (2018). *Kadim Avrasya’nın bozkır imparatorlukları* (Çev. S. Acar, A. Temizkan, M. Duranlı, A. Havuş, E. Aktaş). İstanbul: Tek-esin Vakfı Yayını.
- Köşker, A. (2021). *Osmaniyem*. Osmaniye: Akdeniz Ofset ve Gazetecilik.
- Krohn, J.; Krohn, K. (2004). *Halk bilimi yöntemi* (Çev. G. İçöz, Yayına haz.: F. Türkmen). Ankara: TDK Yayınları.
- Metin, S. (2018). *Gökçeli Çınarı*. Osmaniye: Hasret Ofset.
- Okuşluk Şenesen, R. (2009). *Adana halk hikâyeleri ve halk hikâyeciliği geleneği*. Adana: Altın Koza Yayınları.
- Orhonlu, C. (1987). *Osmanlı İmparatorluğunda aşiretlerin iskânı*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Otkan, P. (2018). *Tarihçinin kayıtları’na (Shi Ji) göre Hunlar*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Öner, E. (2023). *Karacaoğlan kokusu*. Trabzon: 40lar Kulübü Yayınevi.
- Özdemir, A. Z. (1985). *Avşarlar ve Dadaloğlu*. Ankara: Dayanışma Yayınları.
- Özkan, O. (2010). *Osmaniye’deki âşıklık geleneği ile Türkmenistan’daki bahşılık geleneği hakkında bir araştırma: Âşık Karayığit Osman örneği*. Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Püsküllüoğlu, A. (2004). *Türk atasözleri sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Reinhard, U. (1965). *Vor seinen häusern eine weide*. Berlin: Museum Für Völkerkunde.
- Roux, J.-P. (2014). *Orta Asya: tarih ve uygarlık* (Çev. L. A. Özcan). İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Roux, J.-P. (2017). *Türklerin tarihi* (Çev. A. Kazancıgil, L. A. Özcan). İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Sakaoğlu, Saim (1987). *Senin aşkınla Kadırlılı Âşık Halil Karabulut*. Konya: Nur Matbaası.
- Sakaoğlu, S. (2012). *Karaca Oğlan*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Topalak, H. İ. (2021). Çukurova’da bir türkölü hikâye: Esmehan hikâyesi ve türkölüleri. *VII. Uluslararası Müzik ve Dans Kongresi Bildiriler Kitabı 28-30 Mayıs 2021/Çeşme*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Yayınları. 259-283.
- Topalak, H. İ. (2022). *Gâvur Dağı (Amanoslar) yöresinde hikâyeli türkölüler: Osmaniye ve ilçeleri*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Topalak, H. İ. ve Gökşen, C. (2024). Seyyahların gözünden Türklerde kanaatkârlık. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (TEKE) Dergisi*, 13(2), 437-454. <https://doi.org/10.7884/teke.1466159>.
- Tülüce, O. (2005). *Çukurovalı Âşık Mustafa Köse’den derlenen türkölü hikâyeler (inceleme – metinler)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Türk, A. (t.y.). *Âşık Gaygılı’dan esintiler*. Adana: Ekrem Matbaası.
- Yalman, A. R. (1977). *Cenupta türkmen oymakları II* (Haz. S. Emir). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yalman, A. R. (1993). *Cenupta türkmen oymakları I* (Haz. S. Emir). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Zeldin, T. (2023). *İnsanlığın mahrem tarihi* (Çev. E. Özsayar). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Extended Abstract

Aim and Scope

Çukurova is a geography that has hosted nomadic Turkmens for years. Although Çukurova Turkmens were subjected to forced settlement in 1865, they continued this way of life for a while. However, today the region Turkmens have largely settled down. Since the local Turkmens lived as nomads for a long time, they managed to preserve many of the cultural characteristics they brought from Central Asia. One of these elements that they have managed to preserve is austerity. These features are also reflected in its folklore. Due to the volumetric limitation of the study, we had to limit the scope of the study to the works of region minstrels/folk poets and folk tales told in the region. Because the region is very rich in terms of both minstrel tradition and folk storytelling. The first aim of this study was to determine whether austerity, which is an important feature of the Turks, has reflections in the works of region minstrels/folk poets and folk tales told in the region. Today, as a result of modernity, we are faced with many negative features such as waste and extravagance being at the highest level, not being satisfied with what we have, and wanting more. Another purpose of this study is exactly about this issue and aims to return to our essence through our folklore, that is, to be austerity.

Methods

This work; It is a folklore study based entirely on texts. There are many theories, methods and techniques in folklore. In this study, we based ourselves on certain principles of the book Folklore Method by J. Krohn and K. Krohn. The folklore Method in the book consists of nineteen items. We took the parts that were suitable for our study: delimitation of the study area, selection of the subject and activity area, obtaining the material, sifting the material, arranging the material, analysis process. We tried to follow this method while preparing this study. We always followed the mentioned method in the selection of the subject, field of study and texts.

Findings

We said above that the aim of the study was to determine whether there is austerity, which is an important feature of the Turks, in the works of Çukurova minstrels/folk poets and the folk tales told in the region. According to the study, it was seen that the region people had a very austerity nature, especially in the old days. It has been determined that the same feature has significant reflections in the works of local minstrels/folk poets and in the folk tale told in the region. The phenomenon of austerity has been encountered in the folk songs of many minstrels of the region, especially Karacaoğlan and Dadaloğlu, one of the greatest minstrels of the region, and in the poems of folk poets. In addition, it has been observed that in the folk stories named Gündeşlioğlu, Elbeylioğlu, Deli Boran, Esmehan, Öksüz Ali, Mayıl, Şah İsmail, the heroes of the stories, regardless of whether they are men or women, have a very austerity nature.

Conclusion

Çukurova is a geography that has hosted nomadic Turkmens for years. The main occupation of nomadic life is animal husbandry. Nomadic Turkmens went to the plateaus in the summer to find places with plenty of water and water for their animals; In winter, they moved to more temperate places. The same feature also applies to the nomadic Çukurova Turkmens. Nomadic lifestyle brings with it many difficulties and deprivations. For this reason, they inevitably had to be austerity. As a matter of fact, the nomadic Turkmens of Çukurova have a very austerity nature due to their nomadic lifestyle. These characteristics of the local Turkmens; It found a place in the folk songs of local minstrels and in the poems of folk poets. In fact, a poem given above by Dadaloğlu, himself a nomadic Avshar Turkmen, summarizes the austerity of nomadic Turkmens. In addition, traces of more or less contentment can be seen in many of the folk tales told and compiled in the region. Thus, it has been seen that the two traditions we have discussed are compatible with each other and support each other with the contentment of the region Turkmens in their daily lives.